

Къуран охумакъны сыйлылыгы гъакъида

АРСЛАН ГЪАЖИ МОЛЛАЕВ,
ЯХСАЙ ЮРТНУ ИМАМЫ

Гъюрметли дин къардашларым ва къызардашларым, Къуръан – Есибиз Аллагъу тааланы сыйлы каламы. Пайхаммарыбызгъа ﷺ 40 йыл битген сонг 23 йылны узагъында Къуръан тюшюп тургъан. Къуръанны охумакъ уллу ибадатдыр. Пайхаммарыбыз ﷺ булай айтгъан: «Къуръанны сыйлылыгы башгъа каламлардан эсе, Аллагъны сыйлылыгы йимикдир озъюню яратгъан магълукъатындан эсе» (Байгъакъи). Асгъабалар жуманы ичинде Къуръан охуп битдире болгъанлар. Къуранны охумай бир гонню де йибеременлер.

Абу Зар деген асгъаба: «Гъей Аллагъны Элчиси ﷺ, магъа васият эт, – деп айтдым». Пайхаммар ﷺ магъа: «Сен Аллагъдан къоркъ, шо бары да ишни башыдыр», – деп айтды. Сонг мен дагъы да: «Гъей Аллагъны Элчиси

ﷺ, дагъы да васият эт», – деп тиледим. Олмагъа: «Сен Къуръан оху, гертиден де Къуръан сагъа ярыкъ береген нюрдюр бу дюнъяда ва кеклерде сагъа оьктемликдир», – деди (Ибн Гъиббан).

3 БЕТ

ВАЪЗА

Ислам – парахатлыкъны дини

Ислам – озъюню янын тутагъанланы санавуна гере бир Аллагъа къуллукъ этеген дюнъя динлени экинчиси. Дюнъяны халкъларыны уч пайдан бири бусурманлар. Арап тилден таржума этгенде «ислам» деген сёз «Аллагъа бойсыныв» деген маънаны англата. Гъалиги дюнъяда, Исламны гъакъ герти байлыкъларын англадва арекдеги адамгъа, бусурманны келпети, йымышатып айтгъанда, яман адам гъисапда, бир-бирде буса бусурманны террорчу йимик гъисап этелер. Террорчулукъ деген недир?

БЕТ 4

ХАСИЯТ

Яхшы къылыкъны къыйматы

Яхшы къылыкъ – инсанны лап къыйматлы даражасы, шону яхшылыгындан гъакъ герти къоччакълыгы булангъы адамланы ич кюрчюсю ачыкъгъа чыгъа. Къудратны Еси Аллагъ Пайхаммаргъа ﷺ кеп тюрю къылыкълар берген, тек Есибиз Расуллагъны ﷺ яхшы къылыгъын макътагъан. Къудратлы Аллагъ булай айтгъан (маънасы): «Гертисин айтгъында, сен, гъей Пайхаммар, уллу къылыкъны есисен» (сура «Аль-Къалам», аят 4).

Алимлер булай белгилей: «Уллу къылыкъ – шо булай къылыкъ, шогъар ес болгъан адам бирев булан да душманлыкъ юрютмей ва озъюне бакъгъан якъдан да душманлыкъны тувдурмай, шолар барысы да – Къудратны Еси Аллагъгъа тюшюнювню озъ даражасына етишивню яхшылыгындан бола». Башгъа алимлер булай айта: «Уллу къылыкъ – шо адамланы сагъа бакъгъан якъдагъы къайсы гъонкъалыгы да Къудратны Есини пурманы булан болагъангъа тюшюнюв». Алимлени булай пикрису да бар: «Уллу къылыкъ – шо янгыз Къудратны Еси Аллагъгъа бакъдырылгъан тергев».

6 БЕТ

ТАРБИЯ

Уялчанлыкъны кюрчюсю

«Хая» деген сёзю лексика (сёз байлыгы) маънасы этген айып ишинге тюшюнемкен юрекни уялчанлыгы ва къарсалаву демек бола. Супулукъ терминологияда буса «хая» – шо юрекни къарсалаву, уялчанлыгы. Супуланы имамы Жунайд аль-Багъдади уялчанлыкъгъа булай белгилев берген: «Шо Къудратны Есини яхшылыкъларына тюшюнюв, олай да сужда къылывда озъюню эринчеклигине мюкюр болув, шо себепден уялчанлыкъ деген гъал да тувулуна. Шону устевгоны де уялчанлыкъ – шо дагъы да Къудратны Есини алдындагъы бары да борчланы кютегенлигине давчу болувну гери урув».

Уялчанлыкъны бир нече журалары бола:

1. Тынглавузлукъ саялы уялыв:

Айтылгъан кюйде, Адам пайхаммар, къадагъа этилеген емишни ашагъанда, женнетни ичинде чапма башлагъан. Шо заман Къудратны Еси Аллагъ огъар: «Сен шолай Менден къачмакъ учун этемисен?» – деп сорагъан. Адам: «Ёкъ, Сени алдында уялып этемен», – деп жавап берген.

2. Озъюню гъайсызлыгы ва хантавлугъу саялы уялыв:

Малайиклер, Аллагъгъа багъып, шулай айта: «Биз Сагъа лайыкълы кюйде сужда къылмагъанбыз».

5 БЕТ

Муфтият азарханаланы тизмеге гъазир

2 БЕТ

2025-нчи йылгъа дюнъяны яртысы бусурман болажакъ

2 БЕТ

ИМАН-ИСЛАМ

7 БЕТ

– Къан берип, донор болмагъа яраймы?

8 БЕТ

Муфтият азарханаланы тизмеге гъазир

Рагъмулу Аллагъ учун!
Аявлу къардашлар ва къызардашлар!

Белгили телеведущий Алексей Казак Дагъыстан республиканы муфтиятына азарханалар ва школар тизмеге кѣмек тилегенге гѣре, гъалиги кризисни вакътисин де гъисапгъа алып, биз ойлашагъан кюйде, шолайлыкъны пачалыкъ жамиятгъа чакъырып эте, деп англамагъа бола деген пикургъа гелдик. Гъали болгъунча ерли гъакимият булан гелишивге етишмеге болмай тура эдик. Нечесе керенлер Яшлар уйню, къартлар учунгъу

уйню муфтиятгъа тапшурмакъны тилесек де, гери урувгъа къаршылаша эдик. Устевюне, ерли гъакимият ишлеп турагъан рагъмулу азархананы да къолубуздан чыгъарып алып, башгъа бир зат да ону орнуна бермеди.

Оъз яныбыздан жамиятгъа социальный якъдан этеген ишибизни натижаларын гѣрсетмеге болабыз. «Инсан» деген фонд бир йылны ичинде этген ишин айтсакъ, гъажатлылар не йимик пайдалар гѣргенни англамагъа болур. Шолай оър натижалар халкъ муфтиятгъа инанагъанын ачыкъ эте.

Муфтият, акъча алмай аврулагъа кѣмек этежек азарханалар тизмеге гъазир, тегин дарманлар береген аптеклер ачмагъа да гъазир, олай да гъакъсыз этилеген оъзге рагъмулу ишлер этмеге де. Олай да гъажатлы ерлерде жамият учун оъзге тарыкълы биналар къурмагъа да гъазирбиз.

ДР-ни муфтиятыны ълбаишчылары

«Инсан» кѣмек эте

Дагъыстанда белгили «Инсан» деген рагъмулу фонд кѣмек этивиню янгы къайдасын танлагъан ва яшавгъа чыгъармагъа башлагъан. Гъали болгъунча бу рагъмулу фондну къуллукъчулары амалсызлагъа ва харлылагъа сурсат, ашамлыкълар ва оъзге тарыкъ булан кѣмек эте болгъан. Энниден тутуп буса, пакъыр ашайгъан савлугъу осаллагъа о якъдан да кѣмек этилмеге ъл ачылгъан. Демек, савлугъуна къаратмагъа, герек буса кѣмек, гъатта операция этилмеге де бажарылажакъ. Шону учун, «Инсан» деген бу фонд Исмайлловну атындагъы Высокие технологии деген клиника булан дьгъар байлагъан. Натижада, Магъачкъалада яшайгъан имканлыгъы ъкъ аврувлар шо клиникадан кѣмек гѣрмеге болажакълар.

Шолар бу алдынлы азарханада аз-маз акъча берип, оъзлени савлугъуна къаратдырмагъа болажакълар. Февраль айны ахырларында «Инсан» деген фонд бакъдырып, Гъалимат Сахаватовагъа бу клиникада ахтарывлардан сонг, тегин деп айтагъан кюйде операция да этилди. Врачланы иши устюнлю болду ва гъали Гъ.Сахаватова къолай гѣреген болду.

Исмайлловну атындагъы центр булан «Инсан» фондну дьгъары амалсыз яшайгъан акъча якъдан имканлыгъы ъкълар учун шайлы кѣмек гелтирежек деп къаравуллана. Рагъмулу бу фонд яхшылыкъ этмеге сюеген оъзге кбурумлар булан да къатнамагъа гъазир экенин билдире. Харлылагъа кѣмек къолун узатмагъа гъазирлер гюн сайын кѣп болагъаны юреклени сюондюрмей болмай.

Гъаж къылагъанланы аманлыгъы учун гъаракат

Февраль айны 24-нде Сауд Арабстан Пачалыкъны (КСА) савлукъ сакълав Министерлигинде гъаж ва умра къылагъанлар учун хас программа къабул этген. Шолай, министерлик гъазирлеген курслагъа гѣре медицина якъдан кѣмек этмеге герекли адамлар, сыйлы ерлеге гелгенлер къоркъунчу гъалгъа тюшмесни гъакъында билмеге тарыкъ ва эгер де не буса да болуп къалса, оъзон тюз нечик тутмагъа герекни теренден ахтаражакъ. Артдагъы йылларда болгъан хатарбалагълар ерли гъакимиятны асувлу чаралар гѣрмеге борчлу эте.

Бу масъалагъа тындырыкълы янашып, КСАны гъакимияты эсерилген программаны ишини дюнъяда атылгъан касбучуланы къуршагъан. Олар Ер юзюнде болагъан шолай гезиклерде, адамлар кѣп жыйылагъан ерлерде ахтарывлар этип, бай сынап толагъан. Мунда аслу гъалда чалтыкъ ва гѣзалгъа тутулмагъан гезиклерде тез ойлашып болмакълыкъ айрыча агъамиятлы санала. Оъз янындан буса, ерли къуллукълар ва гъаж къылыгъа къарайгъан

министерлик тарыкъ-герек булан бары да затланы таъмин этмекни гъайын этмеге башлагъан. Ер-ерде кѣп медицина палаткалар, ичинде хас касбучулар алда йимик гъали де ишлежек ва оланы санаву артмагъа герек деп гъисаплана.

Нечик болса да, гъаж яда умра къылмагъа сюегенлер, сыйлы ерлерде медицина якъдан кѣмек болажакъ деп, айсенилик йибермеге бирт де ярамай. Олар алданокъ аврувларына багъып, шоланы яшайгъан еринден тутуп къолай этмеге башлап, гъазирлик гѣрмеге тарыкълар.

2025-нчи йылгъа дюнъяны яртысы бусурман болажакъ

Гъали-гъалилерде адамланы санавун ахтарагъан Вашингтондагъы (США) интститут гележекде Ер юзюнде халкъланы санаву якъдан гъалы нечик болажагъын билмеге сююп, хас иш этген болгъан. Этилген ахтарывлар гѣрсетеген кюйде, 2025-нчи йылгъа Ер юзюндеги бусурманланы санаву 6,5 миллиард адам болажакъ!

Шолайлыкъ булан гележек заманда дюнъядагъы адам урлукъну яртысы бусурманлар болажакъ, неге тююл адамланы умуми санаву 13

миллиардгъа етишежек.

Хачперслени гъакъында айта туруп, ахтарывчулар олар аз болмагъа башлажакъ, дей. Гъали дюнъяда олар 2,17 миллиард бар буса, 2025-нчи йылгъа хачперслени санаву янгыз 900 миллион адам болажакъ. Умуми адамланы санавундан шо 6 процентге тенг гележек.

Бу ахтарывлар бирдагъы тамашалыкъны гѣрсете. Шолай, эсерилген вакътилеге Израильде яшайгъан халкъны санавуну 80 процентни бусурман адамлар болажакъ.

Учредитель
Благотворительный фонд «Путь».
Газета печатается по согласованию и одобрению
Духовного управления
мусульман Дагестана

Редакционный совет
Председатель редакционного совета
муфтий РД
Ахмад-хаджи АБДУЛАЕВ

Главный редактор
Абдул-Азиз МИЧИГИШЕВ

Канонический редактор
Абдулла АДЖИМОЛЛАЕВ

Дизайн, вёрстка
Мухаммад МУСАЕВ
Иса ОМАРОВ

Менеджер
Абдусабир АХМЕДОВ

Газета зарегистрирована Федеральной службой по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций.

Свидетельство о регистрации ПИ № ФС 77-42079 от 24 сентября 2010 г.
Индекс 51325
При перепечатке ссылка обязательна.

Набрано и сверстано на компьютерной базе газеты «Ас-Салам».
Отпечатано в ООО «Дом печати» по адресу: пр-т Акушинского, 20.

Заказ № _____
Сдано в печать 1 марта 2016 г. в 18:15
Тираж 2. 100 экз.

Адрес редакции
367015, РД, г. Махачкала,
ул. Аскерханова 13а.

Телефоны:
Редакция: (8722) 51-85-22.
Подписка и доставка по г. Махачкале: 914-222.
по Республике Дагестан: 8-988-699-28-24.

E-mail: assalamweb@gmail.com;
www.assalam.ru

Къуран охумакъны сыйлылыгы гъакъида

1 « Къуръан охуйгъан адамны яшаву ярыкъ бола, берекетли бола, гъатта кёкдеги малайиклер де олай адам булан оьктем бола. Янгыз дюньяда туюл, ахыратда да кёп уллу пайдасы бар бизге Къуръанни. Пайхамарыбыз ﷺ айтгъан: «Сиз Къуръан охугъуз, о сизге шафаатчы болуп, кёмекчи болуп гележек Къыяматгюн» (Муслим).

Лап да къыйынлы гюн, лап да бизге кёмек тарыкълы гюн, бизге Къуръан гележек кёмекчи болуп. Шолай кёмекни биз де болабыз алып, эгер де биз оьзюьз де Къуръан охуп уйренсек, авлетлибизге де уйретсек. Авруйгъан юреклени, тот бастгъан юреклени тазалайгъан Къуръандыр. Пайхаммарыбыз ﷺ айтгъан: «Бу юреклер тот басадыр, темир тот басагъан йимик». Асгъабалар сорагъанлар: «О юреклени нечик тазалама бола?» Ол: «Къуръан охумакъ булан тазалама бола», – деген.

Ожакъларыбызгъа берекет гелтиреген, шайтанланы къувалайгъан, яхшылыкъны артдырагъан, яманлыкъны аз этеген – Къуръан охумакъдыр. Пайхаммарыбыз ﷺ: «Бир уйде Къуръан охулса, о уйге малайиклер жыйыладыр ва о уйден шайтанлар арек боладыр ва уйдегилеге эркилик де боладыр, яхшылыгы да кёп болуп, яманлыгы да аз боладыр. Эгер де уйде Къуръан охулмай буса, о уйге шайтанлар жыйыладыр, малайиклер де арек боладыр,

о уйдегилеге тарлыкъ да боладыр, яхшылыгы аз болуп, яманлыгы кёп боладыр», – деп айтгъан. Къарагъыз къардашларым, нечик атив сёздердир. Ким суймей уьюнде яхшылыгы кёп болуп, яманлыкъ болмагъанни, ким суймей уьюнде берекет болгъанни? Барыбыз да сюебиз! Сюе бусакъ, Къуръан охуп уйренейик, яшларыбызны уйретейик, оьзюьз болмай бусакъ, уйретеген мадрасалагъа йиберейик. Улдулар айта бола, бизин заманда уйретмей эди, олай эди, булай эди деп. Ѓали уйрете чи, оьзюьз уйренип болмагъан бусагъыз, гъали авлетлиригизни, оланы авлетлерин уйретип боласыз чы. Сыйлы болгъан Къуръанни охуп уйренмекден оланы магърюм къоймайыкъ.

Пайхаммарыбыз ﷺ: «Сизин сыйлыларыгъыз Къуръанни охуп билегенлер ва башгъаланы да уйретегенлер», – деген. Дагъы да айтгъан: «Сиз авлетлиригизге уьч затны уйретигиз: Пайхаммарыгъызны ﷺ суймекни, ону агълю-байтын суймекни ва Къуръанни охумакъны» (Дайлями). Дагъы да айтгъан: «Къуръан охуп, ону булан амал этеген адамны ата-анасына Къыяматгюн ярыкъ береген тажны гийдирежек башына. Сиз нечик ойлашасыз, о Къуръанни охугъан адамгъа Аллагъу таала нечик сыйлылыкълар этежек» (Агъмад). Къуръанни сен англап охусанг да, ан-

гламай охусанг да, сагъа зувап языла, гъар гъарпына он зувап.

Жабалны уланы Муаз айта: «Мен Пайхаммар ﷺ булан сапарда эдим. Мен айтдым: «Гъей Аллагъны Элчиси ﷺ, биз пайдаланар йимик бизге бир хабар айт». Пайхаммарыбыз ﷺ айтды: «Насипли кюйде яшама да, оьлегенде шагъитлер йимик оьлме де, тиргизилегенде ахыратны къыйынлыкъларындан къутулмагъа да, исси гюн салкъынлыкъда, адашмай тюз ёлда да турма сюе бусагъыз, даим Къуръан охугъуз, гертиден де о Къуръан рагъмулу болгъан Аллагъны каламыдыр, шайтандан сакълайгъан къаладыр ва мизан терезеде авур да геледир». Биз Къуръанни тутсакъ, кёп охусакъ, огъар гёре амал этсек, Аллагъ бизин гётередир. Пайхаммарыбыз ﷺ айтгъан: «Гертиден де Аллагъ бу Къуръан булан бирёвлени гётередир, бирёвлени буса эгик этедир» (Муслим).

Мизраж гече Аллагъу таала оьзюню сыйлы Пайхаммарына ﷺ булай буюргъан: «Сен уьмметинге буюр уьч тайпа адамланы сыйласын деп – ата-ананы, алимлини ва Къуръанни билегенлени». Гёресиз къардашларым, нечик Аллагъ буюра буланы сыйласын деп. Къуръандан бир зат да билмейген адамны гъакъида Пайхаммарыбыз ﷺ айтгъан, ол адам бузулгъан бош уй йимик адамдыр деп (Тирмизи). О саялы Пайхаммарыбыз ﷺ бизин чакъыра Къуръан охуп уйренме.

Бир нече сураланы сыйлылыгыны гъакъынданда айтайыкъ. Амирни уланы Укъба айта: «Магъа Аллагъны Элчиси ﷺ айтды: «Бир гече де гетмесин Къулгъуну да, Къулаузланы да охумай. Мен де бир гечени де йибермеймен шоланы охумай туруп», – деген (Агъмад). Юхлама ятгъынча шоланы охумакъ бек яхшы. Пайхаммарыбыз ﷺ дагъы да айтгъан: «Бугюн кёкден бир малайик туюдью, бу гюнге ерли бир де туюмеген. О малайик магъа салам да берип айтды: «Сен сююн, гъей Мугъаммад, сагъа эки нюр берилди ярыкъ береген, сенден алда бир пайхаммаргъа да берилмеген – Алгъам ва Багъара сураны ахырынчы эки аяты», – деген (Муслим). Дагъы да Пайхаммарыбыз айтгъан: «Аят уль Курси – Къуръанни аятларыны саййиди-бийи. Бир уйде аят уль Курси охулса ва шо уйде шайтан болса, шайтан шо уйден чыгып къачар» (Агъмад). «Къуръанни юреги – Ясиндир. Бир гиши ону охуса, Аллагъны разилигин алмагъа ва ахыратда савабны къаравуллап, Аллагъ ондан гечер» (Агъмад, Насаи). «Табарак сура къутгъарагъан сура деген, охугъан адамны къабурну азабындан къутгъара» (Тирмизи).

Аллагъу таала бизин Къуръанни кёп охуйгъанлардан, Къуръанни сюегенлерден ва Къуръанни охуйгъанланы сюегенлерден этсин.

Ёлда намазланы бирлешдиривню ва къысгъартывну шартлары

Ёлавчуну намазы

Намазланы бирлешдиривню бир-бир айры гезиклердинден къайры (масала, явун саялы бирлешдирив), инсангъа намазланы къысгъартма ва бирлешдирмек изну бермекни учун огъар инг алдын сапарда болма туюше.

Олай да намазланы къысгъартмакъ учун, шогъар къошуп, шулай шартлар да гъажатлы.

1. Шу намазлагъа гиришгенде ону къысгъартывгъа байлавлу негет ва савлай намазны вакътисинде (яни, намазда негет алышырма герекмей) шолай негет болма герек. Шо саялы, эгер адам намазны, къысгъартывгъа гёре башгъа ойгъа туюше яда экиянсынлы болса, огъар шо намазны толу кюйде дёрт ракаат этме герек;

2. Къысгъартылмагъан адатлы намазны къылагъан имамны артына бир мюгълетте сама да туюше ярамай. Эгер къысгъартып намаз къылагъан адам оьзюню намазында адатлы намазны къылагъанни артына туюшген буса, ол да намазын къысгъартмай къылма борчлу;

3. Сапар ол оьзюню намазын къылып биттинче узатылма герек. Эгер намазын къысгъартагъан адамны гемеси ахырынчы остановкагъа гелип токътаса, огъар намазны толу кюйде къылма туюше.

Натижада, эгер адам къыйышывлу ёлгъа-сапаргъа чыгъа буса, ол дёрт ракаатлы намазны эки ракаатлы намазгъа ерли къысгъартма бола. Шону учун ол тийишли шулай негет эте: «Мен негет этдим магъа парз болгъан туюш намазны къысгъартып къылма, Аллагъу Акбар». Шолай негет булан намазгъа гиришип, ол эки ракаат эте. Ва ол шо намазны баргъан ерине этишгинче къылып битме

герек яда шо ерде дёрт гюн токътамажгъына негет этме туюше.

Ёлавчуну, къысгъартма йимик, жут намазланы бирикдирме де, ихтияры бар. Туюш намазны экинни намаз булан бирлешдирме изну бериле. Олай да ахшам намазны да ясы намаз булан бир этме ярай. Бирлешдирив эки журада бола – гелеген намазны оьз заманындагъы намаз булан бирлешдирив ва алдынгы намаз гелген намазны заманына ерли артгъа салынгъан буса бирлешдириле. Олай да ахшамгъы намазны ясы намаз булан бирлешдирме ярай. Бирлешдирив эки къайдада бола – гелеген намазны оьз заманындагъы намаз булан барышдырив ва алдынгы намаз гелеген намазны заманына артгъа салынгъан буса барышдырив.

Олай да, къысгъартывгъа йимик, эки де категориялагъа да биринчи шарт – оьзюню шартлары булангъы сапар. Сонг намазны барышдыривню гъар журады учун оьзюню шартлары бар.

Гелеген намазны оьз заманындагъы намазны заманына гёчюрюв булан барышдыривню шулай шартларын сакълама туюше:

1. Негет – биринчи намазгъа гиришгенде шу намазны гёчюрюв;

2. Башлап оьз заманындагъы намазны къылып. Шолай болгъанда, эгер асп (экинни) намаз зухр (туюш) намазны заманына гёчюрюле буса, башлап зухр (туюш) намазны къылма туюше.

3. Эки де намазны танапуссуз артартындан къылма герек, буса да оланы арасында къысгъаракъ пауза болса да ярамай къалмас.

Къысгъача айтгъанда, адам экинни намазны туюш намазны заманына гёчюре. Туюш намазны заманы этишгенде, ол

шулай негет эте: «Мен негет этдим магъа парз болгъан туюш намазны къылмагъа, шогъар экинни намазны гёчюрюп, Аллагъу Акбар», шо намазны къылып битген сонг, ол эретура ва экинни намазны шулай негетин эте: «Мен негет этдим парз болгъан экинни намазны, туюш намазгъа гёчюрюп къылмагъа, Аллагъу Акбар». Шолай, ёлавчу туюш намазны да, экинни намазны да туюш намазны заманында къылма. Шолай, ясы намазны ахшам намазны заманына гёчюрюп, ахшам ва ясы намазланы къылма да ярай.

Эгер шо ёрукъда намаз къылып, ёлавчу оьзюню сапарын тамамласа, ол шо намазны алышдырма борчлу туюл, гъатта ол экинчи намазны заманы гелгенге этишсе де.

Алдынгы намазны заманын гелегенин заманына гёчюрюп, оланы барышдырмакъ учун шулай шартлар гъажатлы:

1. Биринчи намазны гелеген намазны заманына гёчюрювге байлавлу негет этмек гъажатлы. Негет биринчи намазны заманына гёре этилме герек. Мисал учун, ахшамгъы намазны заманы гелегенде, ёлавчу ахшам намазны ясы намазны заманына гёчюре негет эте. Шолай негетни ол ясы намазны заманы этишгинче этип турма герек.

2. Ёл экинчи намаз тамамлангъынча давам этилме герек.

Натижада, ахшам намазны заманы этишгенде, ёлавчу ахшам намазны ясы намазны заманына гёчюре негет эте. Ясы намазны заманы этишгенде, ёлавчу ахшам намазны шулай негет булан башлай: «Мен негет этдим парз болгъан ахшам намазны ясы намазгъа гёчюрюп къылма, Аллагъу Акбар». Ахшам намазны къылып битгенде ол ясы намазны

шулай негет булан башлай: «Мен негет этдим парз болгъан ясы намазны, огъар ахшам намазны гёчюрюп, къылма, Аллагъу Акбар». Шолай ол ясы намазны да, ахшам булан бирче, алдынгы намазны гелгенине гёчюре туруп, башлап намазланы къайсын къылма да ярайгъанни, тек гезигин сакълама туюшегени ва башлап ахшам яда туюш намазны къылма туюшегени билме герек. Биз башлап ахшам намаз, сонг ясы намаз къылынагъан кюйлени гъакъида мисаллар гелтирдик. Башлап ясы, сонг ахшам намазны къылма да ярай.

Оьрде биз намазланы къысгъартывну шартларын да, айры-айры кюйде намазланы барышдыривню къайдаларын да гелтирдик. Намазны айрыгъа къысгъартма изну берилегени билмек агъамиятлы, ва шону булан бирге оланы барышдырмакъ борч туюл, олай да, намазланы, яда бирисин къысгъартмайлы барышдырма да ярай. Олай да бир вакътини ичинде намазланы барышдырма да, къысгъартма да изну бериле. Яни, туюш ва экинни намазланы, бир-бирине булан барышдырып, эки ракаат этип къылма изну бериле. Дагъы да яни, ахшам намазны, уьч ракаат этип, ясы намазны эки ракаат этип барышдырып, огъар къошуп къылма изну бериле.

Сапардагъы ёлавчуну оьрде эсерилген шартлар булан янаша, парз болгъан оразаны тутмай къоймай да ихтияры бар. Тек, ону шолай ихтиярыны барлыгына да къарамайлы, огъар ёлда ораза тутмакъ да таклиф этиле. Айрокъда шо рамазан айны борчу – парз оразасына тие.

Ансар Рамазанов

Ислам – парахатлыкъны дини

1 « Террорчулукъ – шо гюч этивню идеологиясы, гюч этивню законсуз ишлерини сынаву (практикасы), гъар тюрлю муратлагъа етишмек учун бакъдырылган къоркъув берив, ба-сылтыв яда ёкъ этив.

Ислам динден англаву ёкъ адамланы шолай къаравлары къоркъусюз туюл, артдагы он йылланы боюнда, ва буссагытгы вакътиде ювукъ гюнтувушда болуп тураган гъалланы гъисапгъа алса, шолай къаравлагъа себеп бере. Къараганда бусурманлар йимик гёрюнеген, Къуръан охуйган, бусурманлар йимик сёйлейген адамлар гъакъыкъатда бек къоркъунчул ишлер эте. Пайхаммар ﷺ бизге лап шо тайпаланы гъакъында шулай билдирген: **«Къыяматгюн ювукъ болганда йылларына гёре жагыл ва гъакъыл якъдан англавусуз адамлар арагъа чыгъажакъ, олар дюнъягъа яратылганланы лап яхшысыны (яни, Пайхаммарны ﷺ) сёзлерин айтажакъ, амма олар, къыр къушланы тешип чыкыган окъ йимик, Ислам динден чыгъажакъ. Шо адамланы иманы оланы тамагъындан тёбен гетмежек...»** (Бухари «Сахих», №36, «Сахих», №1016).

Ондан къайры да, о адамлар оъзлени иман учун ябушувчулар, шагитлер гъисапда гёрсете, эгер ислам юриспруденциягъа багъышланган китапгъа къараса, шагит – шо Къудратны Еси Аллагъны сёзю бары да затдан оърде болсун учун ябушаган адам экенни гёрежек. Шо тайпа адамланы къастыны натижалары буса бютюнлей башгъа.

Айырып айтса, бугюн ювукъ гюнтувушда болуп тураган ишлер туюкъарадан Ислам динни идеяларыны принциплерине къаршы геле. Сайки оъзюне «Ислам пачалыгъы» дейген къурум къачан эсе адам Ер юзюнде этген лап яман ишлени бирикдирген. Савлай шагъарланы дагъытыв, маданият биналаны ёкъ этив, алимлени къабурларын агылтыв, лап вагъши къайдада кёп санавда адамланы оьлтюрюв, шулар олар этген пасатлыкъ – йыртгъычлыкъланы бир пайы. Ондан къайры да, шо ёрукълу вагъшиликлер, видеолагъа чыгъарыла

ва оьр касбу бажарывлукъну интернетни сав дюнъяны къуршайган сетинден ва оъзлени янына тартывчулар ишлей, оъзлени къурбанларыны башмайлары бажарывлу кюйде Пайхаммарны ﷺ сёзлерин оъзлени муратлары учун ялгъанына англагып, оъзлени секталарын янгы тайпалар булан толумлашдыра.

Шолар барысы да къыйыкъсыгъыв (зулму) гъисаплана, бусурман дин буса шону геч къабул этмей. Пайхаммар ﷺ, Къудратны Еси ва Зор Есибизни сёзлерин бере туруп, булай айтган: **«Гъей Мени къулларым, Мен, тюзю, Магъа бакъган якъда адилсизликни къадагъа этгенмен, шолай, бир-биригизни къыйыкъсыгъывмагъыз!..»**

Къудратны Еси ва Уллу Аллагъ Оъзюню къулларына адилсиз болмакыны къадагъа этген ва бир-бирине бакъган якъда да адилсиз болмакыны къадагъа этген ва, адилсизлик бютюнлей гери урулагъанны айтмаганда, гъар адамгъа башгъалагъа бакъган якъда да адилсиз янашмакыны къадагъа этген. Олай да Пайхаммарны ﷺ гъадисинде де айтылагъан кюйде, адилсизлик Къыяматгюн къалын къарангылыкъгъа айланажакъ. Парахатлыкъдагы адамланы, ол бусурман болсун яда болмасын, оьлтюрюв авур гюнагъ гъисаплана, шону учун адам сёзсюз кюйде такъсырланажакъ. Абдуллагъ бин Амр бин аль-Асны сёзлерине гёре Расулуллагъ ﷺ булай айтган дейлер: **«Уллу гюнагълагъа шулай ишлер гире: иш ёлдашын Къудратны Есине бермек, атаанагъа тынглавусуз болмак, адамны оьлтюрюв ва ялгъандан ант этив»** (Бухари).

Олай да оъзю шолай ишлени этмейгенлени, тек нечик буса да эсгерилген ишлени гертилейген яда олагъа кёмек этегенлени де эсгерме тюше – олар шо ёрукълу гюнагъ ишлени – адам оьлтюрювлени ортакъчысы гъисаплана. Расулуллагъ ﷺ булай айтган: **«Ким ярты сёз булан да гюнагъ ишге болушлукъ этсе, ол шо гюнагъ ишине ортакъчысы бола».**

Динге бакъган якъдагы билимсизлик, Исламны гъакъ герти байлыкъларын англамайганлыкъ эсгерилген секталаны сыдраларын янгы адамлар булан толумлашдырывну аслу себеплеринден болуп токътай. Кёп санавлу асруланы боюнда ислам цивилизация рагъмулукъну маданиятын ва рагъмулу юрекликни саклавчусу ва къалган оьзге дюнъягъа уьлгю гъисапда оьмюр сюрген. Гъар тюрлю къавумланы ва халкъланы елеп, бусурманлар оланы гюч булан бусурман дин илмуну уьйренме борчлу этмеген, шо да бу динни дюнъя динге айланывуна болушлукъ этген.

Пайхаммарны яшавунда болган бир ишни алып къарайыкъ.

Рамазан ай гъижраны 8-нчи йылы. Он минглик асгерни башында туруп, Пайхаммар ﷺ Маккъагъа ювукъ бола. Бусурманланы асгерлерин гёргенде къуршаган къоркъунчулукъ маккалыланы шагъарны давсуз къолгъа берме борчлу эте. Расулуллагъ ﷺ шагъаргъа елевчу гъисапда гире. Каабаны ичинде эки ракаатлы намаз къылып ол, оъзюню айланасына жыйылган маккалылагъа багъып: **«Гъей къурайыш тухум, нечик ойлашасыз, мен сизге не этежекмен?»** – дей. Олар: **«Гъей рагъмулу къардашыбыз ва рагъмулу къардашыбызны уланы, биз сенден рагъмулукъну къаравуллайбыз»,** – деп жавап берген. Пайхаммар ﷺ, булай узатган: **«Бугюн сиз оьпкелевлени эшитмежексиз! Барыгъыз, сиз эркинсиз!»**

Шо адамлагъа, бутпереслеге, узакъ йылланы боюнда бусурманланы оьлтюрюп, къувуп турган ва бусурман жамиятны ва Пайхаммарны ﷺ оъзюн Ер юзюнде ёкъ этмек учун къасткъылган бакъган якъдагы Пайхаммарны ﷺ яхшылыкълары ва рагъмулугъу Макка шагъарны халкъланы юреклерини теренине ерли гъайран эте, шо да сонгъа таба маккалыланы кёбюсюн Ислам динни къабул этивге гелтире.

Сыйлы Къуръанда айтылган кюйде,

дин, Пайхаммар ﷺ дюнъялар учун рагъмулукъда йиберилен, ону дагъыгъывчу къылыгы ёкъ. Пайхаммарны ﷺ кёп санавлу сёйлевлери ва сыйлы Къуръанны сатырланы парахатлыкъгъа, гъалаллыкъгъа, рагъмулукъгъа, яратывчулукъ ва оьсювге чакъыра, тек шоланы барысын да сайки эс этмейген адамлар да бар. Къудратны Еси Аллагъ, Къуръанда бусурман уьмметни келлетлей туруп, булай айта (маънасы): **«Сиз бусурманлар, инсаниятгъа яхшылыкъ ва пайда болсун учун Ер юзюнде Аллагъ яратган жамиятлардан яхшысы гъисапланасыз; сиз яхшы ишлер этме буюрасыз ва сёгюлеген ишлени этмекни гери урасыз, ва Аллагъгъа инанасыз»** (Къуръан, 3:110).

Яни Къудратны Еси Аллагъ бусурманланы муъмин, яхшы ишлер этеген ва яман ишлерден сакъ болмакыны гъайын этеген адамлар гъисапда суратлагъан. Шо суратлагъа къаршы туруп иш этегенлени гъакъында не айтма бола?

Биз бусурманар, лап уллу Къудратны Еси кёп сюеген къылыкъланы камилешдирмек учун йиберилен Пайхаммарны ﷺ къавумундабыз. Шо саялы бизге бары да затларда уьлгю болма тюше, тек шону учун башлап оьзюбюзюню, оьзюбюзюню агълюбюзюню де яхшылашдырма черек бола, бизин дини биз де шогъар чакъыра.

Агъмат гъажжи Кахаев ДР-ни муфтисини орунбасары

Лаилагъа иллалагъ

Аллагъ сагъа савлукъ берсин
Муратынга етмеге.
Маккагъа, Мадинагъа
Гъаж къылма бармагъа.

Мал жыймагъа айланмай,
Алгъасап ойлап къара.
Сен чакъы да малы ёкълар
Гъаж къылмагъа бара.

Мун ча малны не этесен?
Муну къайда элтесен?
Макканы, Мадинаны гёрмесенг,
Не гёрдюм, деп гетерсен?

Кагъзынгны къолгъа ал,
Ёлгъа чыкмагъа къара.
Буту къолу ёкълар да,
Гъаж къылмагъа бара.

Алты санынг сав сени,
Уьйде ятып турасан.
Къатын, къулар да бара,
Сен оланы гёресен.

Аллагъ сагъа сорамас,
Сени жанынгны алажакъ.
Шун ча жыйган мал-матагъынг,
Варислеге къалажакъ.

О ерни гёрген адам
Уьйде турмагъа соймес.
Мал-матагъынг бар чы, пакъыр,
Сени ким барма къоймай?

Сен гъали де геч болурсан,
Тез-тез ойланып къара.
О ерни бир гёрген адам,
Бир дагы къайтып бара.

Мал жыймагъа айланмагъа
Неге де арив гёресен.
Жамиятгъа да къошулмай,
Онда-мунда турасан.

Шолай ари иш тутсанг,
Уьйде берекет болмас.
Нечакъы мал жыйсанг,
Бирин де къабургъа салмас.

Юргунда алимлер бар,
Айтып олагъа сора.
Азрайыл гелгенче, пакъыр,
Бир дагы ойлап къара.

Терекдеги япыракъ
Неге саргъайып тюше?
Сагъа айтмагъа да билмеймен,
Оъзюнг ойланып къара.

Терекден тюшген емиш
Яшыл да чирип къала.
Сенде бир-гюн тюшерсен
Гъаман яшыл къалмасанг.

Олар малынгны ашажакъ,
Артын алдын ойламас.
Жанынгны эдеп этип сама
Сагъа дуа ёрамас.

Шу кюйде оьлюп гетерсен,
Сени къабурунг бек тар.
Маккагъа бармагъа къара,
Гёзлерингни нюрю бар.

Пайхаммарны ﷺ равзасын
Гёрмей къойма ярамай.
Шу байлыкъ булан оьлсенг,
Аллагъ сагъа къарамай.

Не этип болар мискин
Шонда бармай турмагъа?
Аллагъ сагъа савлукъ берсин
Мадинагъа бармагъа.

Пайхаммарны ﷺ равзасын
Накъышлап мина этген.
О ерни бир гёрген адам
Гъар мурадны етген.

Этген ишинге гъёкюнуп,
Гёз яш тёгюп йыларсан.
Пайхаммардан ﷺ кёмек деп,
Сен Аллагъдан тилерсен.

Шонда бармагъа къаст эт,
Аламатынг гёрерсен.
Гезюнгден гёз яш акъгъанда, пакъыр,
Ким экенинг билерсен.

Бурлият Ахмедова

Уялчанлыкъны кюрчюсю

1 « 3. Абулланмакъ саялы уялыв:
Къудратны Еси Аллагъдан уялып, къанатларыны тубюне гирген Исрапил малайик йимик.

4. Къылыкълыкъ саялы уялыв:
Зайнап булан уйленгенден сонг, Пайхаммар ﷺ той мажлис этген, шонда асгабалар гече геч богъунча олтурган, олар уйлерине къайтганны тилеме буса, Расуллагъ ﷺ уяла болган. Лап шо заман шу аят да тюшюрюлген (маънасы): «Гей герти муъминлер! Эгер сизин аш тепсиге чакъырмаган буса, Пайхаммар ﷺ уюне гирмегиз, ва ону устюне аш болгунча къарап турмакъ учун да бармагъыз. Буса да сизин чакъырган буса, ону уюне гиргиз, ашап битген сонг буса, йыбанч учун лакъыргъа къызышмай уйлеригизге къайтыгъыз. Неге тююл, шолой янашыв Пайхаммарга ﷺ зарал этме, ону четим гьалгъа салма бола, ва ол сизге шо гъакъда айтма уялыр, тек Аллагъ гъакъкъатдан уялмай...» (сура «Аль-Ахзаб», аят 53). Бу аят гёрсетген кюйде, Пайхаммарга ﷺ бакъган якъда эдепли янашма ва огъар абур-сый этме тюше, неге тююл, Расуллагъны ﷺ устюне барыв айрыча этиканы ва онгайлы заманны танглавну талап эте. Бу аятда айтылган кюйде, къонакъ этив янгыз адам чакъырылгандан сонг болма тюше. Яни, сизге Пайхаммарны ﷺ уюне гирме изну берилгенде ва тепсиге чакъырганда, ону уюне лайыкълы кюйде, ва Расуллагъга ﷺ бакъган якъда шариятта айтылагъан тийишли талапланы ва нормаланы тутуп гиргиз. «Ат-Тавила ан-Наджмийя» деген китапта булай айтыла: «Сизин учун герекли бары да затланы кютген сонг, жыйнакъсыз болмайлы чыгъасыз. Къой, Пайхаммарны ﷺ адилли къылыгы Расуллагъга ﷺ бакъган якъда сизде огъар эдепли янашма четим этмесен, ону гючлю уялганлыкъ гыси буса, Расуллагъга ﷺ четимлик этивге тебермесин. Пайхаммарны ﷺ рагъмулу къылыгы, балики, ону устюне къонакълай гелгенлени Расуллагъга ﷺ бакъган якъда эдепликни бузма къаст къылдырадар. Муна шо саялы Къудратны Еси эсгерилген аятны тюшюрген».

Айтылагъан кюйде, абурлу адамланы устюне барагъан англавлу адамны борчу аз сёзлю болмакъ ва тез гетмек, агъмакъ адамны белгиси буса – къонакълай барганда, тийишли замандан артыкъ токътамакъ ва замансыз заманда, ерсиз гелмек. Асиллик саялы уялчанлыкъны гъакъында Къудратны Еси булай айтган (маънасы): «Ону устюне уялчанлыкъ юрюш булан эквенден бирев гелген» (сура «Аль-Къисас», аят 25). Бу гъадисде Муса пайхаммар бакъган якъда Шуайб пайхаммарны эки къызыны бирисини уялчанлыкъны гъакъында бара, неге тююл, о къыз Мусаны къонакълыкъгъа чакъырган болган ва ол озюню чакъырывун къабул этмес деп уяла болган. Неге десе, уялганлыкъ – шо уюнде къонакъланы къабул этегенлеге парз болган къылыкъ. Шолой уялчанлыкъ да асиллик саялы болган уялганлыкъгъа гире.

5. Яхшы эдеплик саялы уялыв:
Пайхаммарны ﷺ къызы Фатиманы эри бола туруп, Али ибн Абу Талиб, озюню уялчанлыкъындан Расуллагъга ﷺ, къаркъара хозгьалганда, эргилилик санындан чыгъаган затгъа гёре шариятны къарарына байлавлу соравну берме болмаган, ва шо гъакъ-

да Миктад ибн аль-Асвадгъа тилеген.

6. Гючсюзлюк саялы уялыв:
Бир керен Муса пайхаммар Аллагъга шулай сёзлер булан бакъган: «Тюсю, менде не буса да бир дюньялыкъ затгъа гъажатлыкъ арагъа чыкъса, мен, Есибиз, Сенден тилеме уяламан». Шо заман Къудратны Еси булай айтган: «Менден хамур учун туз, гъатта къойлар учун ем де тиле».

7. Лап таза Есибизни рагъмулугъунда суратланагъан уялыв:
Къул Сират кёпюрден озгенде, озюнде булай язылган печатланып бегетилген къагъыз тапшурулажакъ: «Сен этегенингни этгенсен, тек Мен, сени ишлерингни ачыкъ этип селеке этме уяламан. Бар женнете гир, гертиси, Мен сенден гечдим!»

Уялывну кюрчюсюн Пайхаммар ﷺ булай англатган: «Гей инсанлар, Аллагъдан гъакъ герти уялчанлыкъ булан уялыгъыз!» Адамлар булай жавап берген: «Гей Пайхаммар ﷺ, биз Аллагъдан тюз кюйде уялабыз. Озюне – Къудратны Есине макътавлар болсун!» Пайхаммар булай айтган: «Янгыз шо сёзлени айтыв гъакъ герти уялыв болмай. Шолой ким Къудратны Есинден гъакъ герти уялыв булан уяла буса, озюню башын ва онда бар затланы: гёзлерин, къулакъларын, тилин ва ш.б., олай да озюню ичин – чархын ва ону булан байлавлу бары да затын: юрегин, аякъларын, къолларын, озге тюрю бары да санларын якъласын. Къой, гъакъ герти кюйде уялагъан адам озлюмно ва озюню дёнеген къаркъарасыны гъакъында кёп ойлашсын. Ким ахырат яшавну дюньялыкъ яшавдан артыкъ гёрсе, шо Къудратны Еси Аллагъдан гъакъ герти кюйде уялагъан адам гысапта иш гёрер». Гъажатлы бир адам булай айтган: «Озлерден уялагъан адамланы къырында туруп, озюгюзюню уялывугъузну жанландырыгъыз!»

Уялчанлыкъ имандан геле

Аллагъны алдындагы борчларын кютювну йыргъаны саялы даим юре-

гин гюйдюрген уялыв мюрют учун аслу гъажатлы шартланы бириси гысаплана. Фудайль ибн Ияд булай айтган: «Адамны насипсизлигини беш белгиси бар: юрекни зеклиги, гёзлени къурчакълыгы (Къудратны Есини алдында къоркъуву ёкъ саялы инсан гёзьяш текмей), олай да уятсызлыкъ, дюньялыкъ яхшылыкълагъа талкъынын ва узакъ яшавгъа умут этив». Олай да гъакъыллы адамлар айтган кюйде, инсанда гюрметлев ва уялыв болмаса, онда яхшылыкъ да къалмас. Къулну Къудратны Еси Аллагъны алдындагы уялывну даражасы ону иманыны ва дюньялыкъ яшавгъа арт беривюню озчевюнде бола. Уллу муъминлер булай белгилеген: «Уялчанлыкъ ва маслагъатлыкъ (унс) адамны юрегине къагъа, ва эгер шолар онда дюньялыкъгъа арт беривню (зухд) ва иманлыкъны (вара) тапса, шонда ерлеше, иш шогъар къаршы гьалда болса, ондан чыгып гете». Къудратны Еси Аллагъ булай айтган (маънасы): «Тиштайпа эргилиге гъасирет, ва эргилиге де тиштайпагъа гъасирет болар эди, эгер де алда Озюню Есинден белгилик гёрмеген эди буса» (сура «Юсуф», аят 62). Шо белгилевге байлавлу болуп шулай айтылган: «Зулейха уйню мююшондеги идолгъа (бутгъа) опуракъ ташлагъан. Шону гёрюп, Юсуф огъар: «Сен не этесен?» – деп сораган. Зулейха: «Мен ону алдында гюнагъ этме уяламан», – деген. Шо заман Юсуф булай деген: «Сагъа шу таш суратдан уялгынча, магъа Къудратны Еси Аллагъдан артыкъ уялма тюше».

Супуларда уялчанлыкъны гёрсетивню мисаллары

Алдынгы муъминлени яшаву суратланагъан хабарлардан бизге етишген кёп санавдагы уллу мисалларда оланы Къудратны Еси Аллагъны алдындагы уялывларыны гъакъында эсгериле, шо уялывлар геч гыллагъа къальвсуз, таби даражада болган. Муъминлени бирлери Къудратны Еси Аллагъны алдында озлени уялывун-

дан, Къудратны Есине бойсынмастыкъ этген буса, межитге, Аллагъны уюне, гирме болмай болган. Бир керен адамлар межитден тышда намаз къылагъан гишини гёре. Олар шо гишиге: «Намаз къылмакъ учун межитге неге гирмейсен?» – деп сораганда, ол: «Аллагъны уюне гирме мен ондан уяламан, неге тююл, мен Огъар бойсынмастыкъ этген эдим», – деп жавап берген.

Шо ёрукълу муъминлени арасында Аллагъдан къайры кимесе биревден къоркъмакъ учун уялагъанлары да болган. Олардан бириси булай хабарлай: «Бир гече биз къалын агъачлыкъ булан бараганда, юхлайган адамгъа урундукъ, ону къырында отлайган аты да бар эди. Биз, ону тургузуп: «Булай къоркъунчу ерде юхлама къоркъмаймысан, неге тююл, мунда кёп тюрюлю йыртгъычлар бар?» – деп сорадыкъ. О адам, башын гётерип: «Озюнден къайры башгъа затлардан къоркъмакъгъа мен Аллагъны алдында уяламан», – деп жавап берип, бурулуп ятып, къайтара юхлап къала. Абу бакр аль-Варран булай айтган: «Бир-бирде мен, эки ракаатлы намаз этип, нени буса да бир затны урлагъанда йимик уялып, намаз этген ерден телемен».

Озюню къулу саялы Аллагъны уялыву

Билигиз, Озюню къулары саялы Къудратны Еси Аллагъ уяла. Тавратда (Тора) булай язылган: «Юнагъ иш этме уял, тюсю, Мен сени такъсырлама уяламан». Дин китапланы бирисинде де булай айтыла: «Магъа бакъган якъда Мени къулум адилли тююл». Пайхаммарны ﷺ гъадиси булай айта: «Гертилей де, Аллагъ лап уялган ва лап чомарт, Ону къулу, нени буса да бир затны тилеп, къолларын гётере буса, шо тилевге жавап бермей къойма Къудратны Еси уяла».

Дагъыстанны муфтиси шайых Агъмат гъажы Абдулаевни «Благоприятие праведников» деген китабындан

ЯХШИ КЪЫЛЫКЪНЫ КЪЫЙМАТЫ

1 « Олай да дин алимлер Къуръанны оърде эсгерилген аятына мукъаятлы кюйде англа-тыв бере: «Сен гъей Пайхаммар ﷺ, уллу къылыкъны еси. Къылыкъны шолай даражасына яратылганлардан бирев де етишмес. Шогъар гёре сагъа адамлар этеген заралгъа да сен шонча да чыдамлысан чы, шолай этме бирев де болмай». Алимлерден бири шо аятны булай англата: «Сен Аллагъны берген къылыкълар булан безендирилегенини себебинден сагъа адамланы яла ябывлары терс таъсир этмей ва сен оланы яманлыгъыны азабын чекмейсен. Неге тюзюл, сен, оъзюнгю тюзюнг булан тюзюл, Аллагъны кёмеклиги булан чыдайсан. Къудратны Еси айтгъан кюйде (маънасы): «Чыдамлыкъ эт, сени чыдамлыкъын да – янгыз Аллагъны кёмеги булан бола» (сура «Ан-Нагъль», аят 127). Нечик чи, Аллагъдан артыкъ чыдамлы болуп бирев де ёкъ». Олай да аятдагъы «уллу къылыкъны еси» деген сёзлер Расулулагъны ﷺ артыкълыгъын гёрсете ва ону янгыз макътавгъа тийишли даражалары барлыкъны гёрсете ва ол Аллагъ рази болагъан ишлене эте. Шогъар гёре Къудратны Еси булай айтгъан (маънасы): «Гъей Пайхаммар ﷺ, айт: «Сизге Къуръанны гелтиргеним саялы, мен сизден бир савгъат да талап этмеймен, ва сизге магъа, хас, тюзюл къылыкъымны да гёрсетме суймеймен» (сура «Бав», аят 86). Башгъа сёзлер булан айтгъанда яхшы къылыкъымны гёрсетгеним саялы гыллагъа квалмайман, неге тюзюл, гыллагъа, къалагъан адамны иши узакъгъа бармай, эрте яда геч о оъзюню баш къайдасына къайта.

Дин алимлер дагъы да айтгъан кюйде, адамны къылыкъы ол ким булан къурдашыкъ этегениден гъасил болуп алышына. Гъадисде айтылагъан кюйде: «Адам – оъзюню къурдашыны диннде. Шогъар гёре гъар ким ол ким булан къурдашыкъ юрютегенге тергевлю къарасын». Башгъа гъадисде булай айтыла: «Бир тюрлю адашывлагъа тюзгенлер ва динде сёгюлеген янгылыкъланы юрютегенлер булан болмагъыз. Тюзю, шо къычытыв аврув йимик югъа!»

Лап шо саялы Пайхаммарны ﷺ къылыкъын Къудратны Еси «Уллу» деген сёз булан суратлай, Къудратны Еси Аллагъ Къуръангъа да шо сёзюню айтгъан. Пайхаммарны ﷺ къылыкъы оъзюнден алда бары да пайхаммарланы рагъмулу даражаларын алгъан, демек, Нугъ пайхаммарны разилик билдиривон, Ибрагим пайхаммарны Есибиз булангъы дослугъун, Муса пайхаммарны таза юреклигин, Исмайыл пайхаммарны сёзюне берилгенлигин, Аюп ва Якъуп пайхаммарланы чыдамлыгъын, Давут пайхаммарны адамланы гертилевге байлавлу бажарывлугъун, Сулейман ва Иса пайхаммарланы саламатлыгъын, олай да къалгъан бары да пайхаммарланы къылыкъ даражаларын алгъан. Шо гъакъда Къудратны Еси шулай айтгъан (маънасы): «Гъей Мугъаммат, сенден алда болгъан пайхаммарланы тюз ёлу булан юрю». Тюз ёл деген сёз Къудратны Еси Аллагъгъа тюзюнюв деген маънаны гёз алгъа тутмай, неге тюзюл, тюзюнюв деген зат башгъа адамны арты булан юрювге къюрчюлене, шо бизин Пайхаммаргъа ﷺ къыйышмай. Олай да

сёз шариатланы гъакъында бармай, неге тюзюл, Расулулагъны ﷺ закону алдагъы пайхаммарланы бары да насигъатларыны тюзюл тайдыргъан. Тюз ёлуна гёре юрю деген сёзлени тюз маънасы алдагъы пайхаммарланы лап яхшы къылыкъ даражаларына гёре юрю дейген бола. Есибиз Пайхаммаргъа ﷺ тюз ёлгъа гёре юрю дейген пурманны этегенде, шону булан Ол Расулулагъгъа ﷺ алдагъы пайхаммарланы макъталгъан даражаларын оъзюнде бирлешдирмекни буюра. Шолай оър даражагъа алдагъы пайхаммарланы ва расулулагъланы бириси де етишмеген. Шо саялы Къудратны Еси, уллу къылыкъны еси гъисапда, Мугъаммат Пайхаммарны ﷺ айыргъан. Аллагъгъа тюзюнгенлени бириси шо гъакъда булай айтгъан: «Гъар пайхаммарны даражасы бар. Тек оланы лап яхшылары Мугъамматда ﷺ бирикген».

Оърде эсгерилген бары да затлар Айшаны Пайхаммарны ﷺ къылыкъына байлавлу берилген соравгъа къайтарылгъан жавабында жамлашдырылгъан: «Ону къылыкъы Къуръан болгъан». Шолай айтып Айша Пайхаммар ﷺ Къуръанда эсгерилген бары да яхшы къылыкълар ва макъталгъан даражалар булан безендирилген деп айтма суйген, шолай да ол Сыйлы Китапта гери урулагъан ишлерден ва сёгюлеген гъаракатлардан таза болгъанн аита. Башгъа гъадисде айтылагъан кюйде, Айша булай жавап берген: «Сен Къуръанны аятларын охумагъанмысан дагъы?! (маънасы): «Намазда бойсынгъан муъминлер, уллу уъстюнлюкте етишип, маънасыз, бош лакъырлардан къача, ёрукълу кюйде секет тёллей, оъзлени олжаларындан къайрылардан къаркыраларын сакълай. Ким оъзюню гъаваслыгъын (гери урулагъан тиштайпалар булан) рази этме къасткъыла буса, шо изну берилген затланы дасундан чыгъа. Оъзлеге сакъламакъ учун берилген затланы аяп сакълайгъан муъминлер уъстюнлюкге етише, олар дыгъарланы кюте ва гёрсетилген дуа-ибадатланы оъз заманында ва къаныгъывлу кюйде кюте къаст эте. Олагъа, оъмюрлюкте ичинде болмакъ учун

Пирдавс женнетде болув васиятгъа ес болажакъ» (сура «Аль-Муъминун», 1-11 аятлар). Шо да дюр Пайхаммарны ﷺ къылыкъы». Бу аятларда олай да Пайхаммарны ﷺ къылыкъларыны зорлугъунда эсге салыв бар: юрекни сан яныны къюрчюсю болуп токътайгъан иман; къаркыра даражаны къюрчюсю – секет; ят тиштайпалагъа бакъгъан якъда асил къылыкълыкъ; инанылгъан мал-матагъны сакълав ва дыгъарлагъа аминлик. Бу аятларда Къудратны Еси буюрулгъан дуа-ибадатланы аявлайгъанланы эсге ала, оланы агъамиятлыгъына ва маънасыны зорлугъуна къулакъасып тынглайгъанлагъа тергев бакъдыра. Жунайид аль-Багъдади булай айтгъан: «Пайхаммар ﷺ уллу къылыкъны еси болгъан, ол оъзюню уъмметине эки де дюньяда яхшылыкъ ёрагъан, тек шоланы оъзюне алмакъны къастын этмеген». Гъюсейн ан-Нири асгъаба булай айтгъан: «Пайхаммарны ﷺ къылыкъы нечик зор болмасын, Аллагъ ону ругъун Оъзюню даражалары булан нюрлендирген буса?»

Уллу шайхыны «Тальких аль-Азман» деген китабында булай айтыла: «Пайхаммарны ﷺ аз сёйлевге пагъмусу болгъан, ол терен ва гъакъыллы маънасы булангъы сёзлер булан сёйлеген, неге тюзюл, ол адамланы къыйматлы къылыкъын камиллешдирмек учун йиберилген болгъан». Шогъар гёре Къудратны Еси булай айтгъан: «Гертиден де, сен зор уллу къылыкълысан. Шо Расулулагъны ﷺ ёлу лап тюз ёл экенликни гёрсете». Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Гертиден де, Къудратны Еси уъч юз алтмыш даражаны Еси. Ким Аллагъны бир Аллагъгъа къуллукъ этивчо гъисапда, шо даражаланы, бирисине сама ес болуп къаршыласа, женнетте бара-

жакъ». Шо заман Абу Бакр асгъаба булай сорагъан: «Гъей, Расулулагъ ﷺ, менде шо даражаланы бириси сама бармы?» Пайхаммар булай жавап берген: «Гъей Абу Бакр, сенде шоланы барысы да бар. Шолардан Аллагъ учун лап суйген – чомартлыкъ. Къудратны Еси учун инсанлы лап яхшы даражалары Яратгъанына толу кюйде таби болув (таслим) ва оъзюню Еси булан рази болув, адамланы бир-бири булангъы аралыкъ. Бир Аллагъгъа къуллукъ этивге бола туруп», деген сёзлени къюрчюсюне булай маъна салынгъан: бир-бирде къыйматлы къылыкъ, иман болмай болма да бола, шо кюйде иман да къыйматлы къылыкъсыз болма бола. Эгер иман булан бирге къыйматлы къылыкъ да геле эди буса, иманлы адамгъа не буса бир затны этме яда этмекни токътатмакъны буюрмас эдилер.

Дагъыстанны муфтиси шайх Агъмат гъажу Абдулаевни «Благонравие праведников» деген китабындан

Диванчыгъа

Гъей, диванчы, тюз диван неге этмейсен? Аллагъындан неге сама къоркъмайсан? Айыплыдан кёп рушбатлар аласан, Айыпсызны сен челтирге саласан.

Акъча уъстюнде балангны ойнатасан, Къатынынга кёп акъча санатасан. Айыпсыз балаларын тыгъып, Аналаны нече де йылатасан.

Нече-нече аналар бар бозарып, Балалары геле деп, этип умут. Бу дюнья ялгъанчы бир къарт затдыр Ахыратда сагъа да этилежек суд.

Шо заманда мен де сагъа къарарман, Мени йимик болгъанлар да къанажакъ. Дуньяда этген зулмуларынга Элтип сени жагъаннемге салажакъ.

Бурлият Ахмедова

ЖАМАЛУТДИН ГЪАЖИНИ ДИН КИТАБЫ

Къарабудагъгентли Жамалутдин гъажи Мамаев (1858-1947 йй.) ата юртунда машгъур «Алтунчач» деген тухумдан болгъан. Оьрюм яш чагъында о тавда белгили алимлени алдында Мугъи ва Согърат деген юртланы мадрасаларында охуп, терен билим алгъан. Къуръан Каламны, арап тилни яхшы теренден билген. Сонг да илму-шариатны, илму-каламны, илму-фикъгыни, гъадислени яхшы кюйде уйренген. О ата юртунда ва савлай Дагъыстанны оьлчевюнде де дин ва жамият ишлерде гъаракатлы кюйде ортакчылык этген. Мисал учун, белгили алим-арабист гъисафда, Жамалутдин гъажи «Дагъыстанны Милли Комитетини» члени, 1917-нчи йылда Владикавказда

оьтгерилген Темиркъазыкъ Кавказны ва Дагъыстанны халкъларыны 1-нчи съездини делегаты, 1920-нчи йылда Темир-Хан-Шурада И.В. Сталин ва С. Орджоникидзе де гелип оьтгерилген Дагъыстанны халкъларыны Учредительный съездини делегаты болгъан.

О арап тилде язгъан «Кавказны ва Къарабудагъгентни тарихи» деген асары илму арада белгили.

Жамалутдин гъажини имангъа ва исламгъа багъышлангъан къумукъча язгъан бек тизив китабы 1912-нчи йылда Темир-Хан-Шурадагъы М. Мавраевни басмаханасында печатдан чыкъгъан. Китапны толугъа арап тилде язълу булай гьрсетилген: «Иман-ислам ал-мавсум би нухбатил атфал» («Иманни ва исламны

гъакъындан яшлар учун язългъан инг де аслу ерлерде демек). Муна шу китапны текстин арап язългъан гъали кеп къолланагъан орус-кирил язългъан биринчилай транслитерация этип тюпде беребиз. Китапны тилин, авторну оьз юртунда сьейлейген тавтюп диалектде язългъангъа гьере, о сьезлени кьбюсюн гъалиги къумукъ адабият тилге гьере адаптация этме, ва бу текстде оьтесиз кеп санавда арапча сьезлер ва дин булан байлавлу терминлер къоллангъаны учун, оьгъар кеп баянлыкълар да онгарма тюшдю ва гьюрметли охувчуларыбызгъа таклиф этмеге токьташдым.

ГЪ. ОРАЗЕВ

ИМАН-ИСЛАМ

АЛ-МАВСУМ БИ НУХБАТИЛ АТФАЛ

вал-гъавам фил-иман вал-ислам. Ли гъалламат ал-гъаср ал-варий ат-такъи ал-алмаъи. Мавлана ал-гъажж Жамалуддин ал-Гъарабудагъи ад-Дагъыстанни ал-ашгъари аш-шафийи. Фасагъаллагу фи муддатигъи. Ва аъада гъалал халкъ мин баракат гъулумигъи. Ва баллагъа-гъуллагу фи ддарайни мурадагу. Ва аъагагу гъусна ва зийада! Амин!

Тубиъа бил-матбаъатил исламиййати ли Мугъаммадмирза Маврайуф фи балдати Темирханшура саната 1330.

Иъадати табиъигъи магъфузатун ли наширигъи Жалалуддин бну Булат саната 1912 ат-Таргъулиййи ад-Дагъыстаниййи¹.

БИСМИЛЛАГЪИ ПРАГЪМАНИ ПРАГЪБИМ

Алгъамдулиллагу. Вассалату вассаламу гъала расулиллагу Мугъаммадин ва алигъи ва сагъбигъи хийаратил халкъи баъда анбийаъиллагу.

Амма баъду.

Фагъазигъи нухбатун ли атфалил муслимина ишшафийинал ашгъариййина. Би-илтимаси баъзи мугъалими ссибийани би дийари Дагъыстана билугъати къумукъ фи усули ддини².

Мукаллафгъа (мукаллаф деп гъакъылбалыкъ болгъан гишиге айта) борчдур оьзюню яратгъан Тенгирисин танымакъ. Борчлукъ гъакъыл³ булан бола, шаръ⁴ булан да бола. Муну борчлукъ шаръ буландыр. Авам халкъ⁵ Аллагъу Тааланы танымакъгъа далил⁶: кькге, ерге, оланы арасындагъы,

ичиндеги затлагъа къарап, «буланы екъдан бар этген – Аллагъ Тааладыр, Оьзю гъар бир камал⁷ сыпатлар⁸ булан сыпатлангъан⁹, камалсыз сыпатлардан таза болгъан» деп юрек токьтатмакъдыр¹⁰.

Аллагъ Тааланы танымакъ – сыпатлары буландыр. Амма Затыны¹¹ гъакъыкъатын Оьзю тюгюл танымас.

Аллагъны сыпатларындан бири: вужуд – барлыкъдыр. Къала Таъала: «Фълам аннагу ла илагъа иллаллагу»¹². Бу гъалам¹³ екъдан бар болмас эди, муну яратгъан екъ буса. Бу сыпатны аты – сифатун нафсийадыр¹⁴.

Аллагъны сыпатларындан экинчиси: кьидам – аввалы екълукъдур.

Уьчюнчюсю: бакъаъ – ахыры екълукъдур.

Дьртюнчюсю: мухалафатул гъавадис – оьзге затлагъа хилаплыкъ¹⁵ этмеқдир.

Бешинчиси: кыйямун би ннафс – оьз Заты булан турмакъдыр.

Алтынчысы: вагъданиййат – Затында, сыпатында, ишинде бирликдир.

Бу сыпатланы атлары – сифатун салбийадыр¹⁶.

Еттинчиси: гъайат – тириликдир¹⁷.

Сегизинчиси: гъилму – билмеқдир.

Тогъузунчусу: къудрат – гюч етмеқдир.

Онунчусу: ирадат – суймеқдир.

Он биринчиси: самъ – эшитмеқдир.

Он экинчиси: басар – гьрмеқдир.

Он уьчюнчюсю: калам – сьейлемекдир. Буланы атлары – сифатун маъани ва Ззатдыр¹⁸.

Он дьртюнчюсю: гъаййун – тиридик. «Аллагъу ла илагъа илла гъувал гъаййул къаййум»¹⁹.

Он бешинчиси: гъалимун – биледир. «Агъата бикул-ли шайгъин гъилман»²⁰.

Он алтынчысы: къадирун – гючю етедик. «Валлагъу гъала кулли шайгъин къадирун»²¹.

Он еттинчиси: муридун – сюедир. «Фъбалун лима йурид»²².

Он сегизинчиси: самигъун – эшитедик. «Къад самигъаллагу къаваллати тужадилука фи завжигъа ва таштаки»²³.

Он тогузунчусу: басирун – гьредир. «Валлагъу бима гъамалуна басир»²⁴. «ГъАлам йагълам би гъанналлагъа йара»²⁵.

Йигирманчысы: мутакаллимун – сьейлейдик. «Ва калламаллагу Муса таклиман»²⁶.

Буланы атлары – сифатун маънавийадыр²⁷.

Бу сыпатлар Аллагъны Оьзюню уллулугъуна гьере боладыр. Халкъны сыпатларына ошамайдыр. «Лайса камисълиги шайгъун ва Гъува ссамигъул басиру»²⁸.

Бу эсгерилген йигирма да сыпатланы зиддери²⁹ Аллагъу Таалада болмас.

Бу аламны екъдан бар этмек – Аллагъ Таалагъа дурус затлардандыр.

МУГЪАММАД пайхамбар саллаллагу гъалайгъи ва саллам – гъАбдуллагъны, Аминатны уланыдыр. Маккада тувгъан. Мадинагъа мугъажир болуп³⁰, андаЗигьомулген. Къурайшы³². Оьзюню юзю³³ акъ болгъан. Аллагъ Тааланы элчи пайхамбарыдыр³⁴. Айгъан сьезю, этген иши, этмеге кьойгъан заты – бизге ел, Аллагъ рази болгъан диндик.

Оьзю бары да халкъны сыйлысы, оьзюню шарияты – алдынгы

динлени насх эте³⁵ – тайдыра. Инсангъа да, жинге де, гъатта бары да махлукъгъа да пайхамбардыр. «Ла илагъа иллаллагу» деп Аллагъ Тааланы бир этген учун бусурман болмас, «Мугъаммадан расулуллагу»³⁶ деп де айтмас.

Пайхамбарланы хатамыдыр³⁷. Ма кана Мугъаммадун аба агъадин мин рижаликум ва лакин расулаллагъи ва хатама ннабиййина³⁸.

Халкъ инг адашгъан заманда, тюз елгъа тюз этмек учун, Аллагъ Таала халкъдан танглап, Маккада къурайш табундан Мугъаммад гъАбдуллагъны уланын пайхамбар этип йиберди. Пайхамбарлыкъын герти этген аятлар³⁹ булан. Аятлардан инг улугъу – бу гюнде кьолубуздагъы Къуръан Азимдик⁴⁰, аввалгъы-ахыргъылыны илмусун баян этеген камалатун инсанийяны⁴¹ билдиреген. Уламагълар⁴² айтгъан: «Къуръанны ичинде алтмуш мингъ муъжизат бар», – деп.

Дагъы да, Мугъаммад саллаллагу гъалайгъи ва саллам оьзю уммийю⁴³ болгъан, гъарп языв⁴⁴ билмеген, шолай билмейген арапланы ичинде оьсген. Ва маъа залика⁴⁵ гъакъылдан, яхшы къылыкъдан, гъар бир камалатдан⁴⁶ инг оьрдеги даражада болгъан. Аллагъу Таала танглагъан – пайхамбарда тюгюл башгъа адамда болмайгъан кюйде.

Ол Мугъаммад саллаллагу гъалайгъи ва саллам динни билдирди уьч зат деп: иман, ислам, игъсан.

¹ Баянлыкълар Китапны арап тил булан язългъан атыны ва ону биринчи бетинде язългъан сьезлени къумукъ тилде маънасы: «Иманни ва исламны гъакъындан яшлар учун язългъан инг де сайламлылары» – асрубуну сийрекден елугъагъан, терен гъакъылы, ичи имандан ва загъитликден (такъвалыкъдан) толугъа бизин таъсирли алимбиз, каламда ашгъари ва мазгъалда шафии – къарабудагъгентли дагъыстанлы Жамалутдин гъажиден – Аллагъ ону оьмюрюню узакъ этсин ва ону илму-билимлерини берекети халкъгъа етишсин, ва ону эки де дюньяда къылама сюеген муратларын Аллагъ болдурсун, ва Ол (Аллагъ) оьгъар инг оьр даражада яхшылыкълар берип тийишлисин гьрсетсин! Амин! Темирханшура шагъардагъы Магъамматмирза

Мавраевни «Исламия» деген басмаханасында, 1330 йылда басылып чыкъгъан. Бу китапны янгъыдан такрарлап басмадан чыгъармагъа ихтияры бар адам – бу китапы чыгъаргъан Таргъу юртлу, дагъыстанлы Болатны уланы Жалалутдин деген гишини къолундадыр. 1912 йыл.

² Жамалутдин гъажини китабыны 2-нчи бетиндеги баш сьезюнде арап тилде язългъан калималаны къумукъча маънасы: «Шабагъатлы ва рагъмулу Аллагъны аты булан башлайман. Гъар макътавлар болсун Аллагъгъа, дуалар ва паракатлыкълар болсун Аллагъны элчи пайхаммары Мугъаммадгъа, ону наслуна ва асгъапларына – Аллагъны пайхаммарларындан сонг инсанланы инг де тизивлерине. Шондан сонг. Бу китап – муслиман шафиилени ашгъарилени яшлары учун къумукъ тилде язългъан, Дагъыстанны бир-бир ерлериндеги башлапгы мактапларыны дарс беривчюлени тилеклерине гьере».

³ Гъакъыл (акъыл деген арап сьезден) – гъакъыл, ойгъа-пикругъа гъюнерлик.

⁴ Шаръ – (арап сьез): шариатны закону, талабы, къануну.

⁵ Авам халкъ – къарахалкъ, охувдан-билимден магърюм къалгъан инсанлар (орусча: простой народ).

⁶ Далил (арап сьез) – исбат, кюрчю, шагъатлыкълар.

⁷ Камал (арап сьез) – бютюн, камиллешген, тийишли, оьр даражадагъы.

⁸ Сыпат (арап тилдеги «сифат» деген сьезден) – хасият, табият, хаслыкълар, хас белги.

⁹ Сыпатлангъан – хасияты бар, хас табияты бар.

¹⁰ Юрек токьтатмакъ – оьзюню ону булан токьташып инанмакъ.

¹¹ Зат (арап сьез) – Оьзюню (Аллагъу Тааланы) бар менлиги. Оьз барлыкълары.

¹² Къала Таъала (арап сьезлер) – Аллагъу Таала айтгъан. Сонг язългъан Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 47 «Мугъаммад», аят 19). Маънасы: «Сен бил: Аллагъдан башгъа гъеч бир де тенгир екъдур».

¹³ Алам (арап сьез) – бютюн дюнья.

¹⁴ Сифатун нафсийа – бу сьезлерсиз Аллагъны оьзлюгюн-барлыкъларын айтып-гьрсетип болмайгъан сыпатлар (белгилер, хас табиятлар).

¹⁵ Хилаплыкълар – оьзгечелик, башгъачалыкъ.

¹⁶ Сифатун салбийа. Бу сыпатлар (белгилер, хас табиятлар) «салбийа» деп белгиленегеникини себеби – «салъ» (инкар этив, гери урув) деген арап сьезден этилип, бу сьезде Аллагъгъа бакъгъан якъда Онда гъеч бир де мукъаятсызлыкълар ва нукъсанлыкълар (кемчилик) болмайгъанны маънасы бериле. Бу арапча терминни – «нукъсанлыкълар (кемчиликлер, мукъаятсызлыкълар) болмайгъан сыпатлар» деп таржума этмеге ярай.

¹⁷ Тири болмакъдыр, жаны бар болмакъдыр.

¹⁸ Сифатун маъани ва Зат – Аллагъгъа биз оьзюню бир тюрю маъна берип айтагъан сыпатлар (хас белгилер, табиятлар).

¹⁹ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 2 «ал-Бакъара», аят 255; сура 3 «ал-Йимран», аят 2). Маънасы: «Аллагъдан оьзге тенгир екъдур, Ол тир ива даимде яшайгъан!».

²⁰ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 65 «ат-Талакъ», аят 12). Маънасы: «Оьзюню билмеклиги булан Ол бары да затны къурайдыр».

²¹ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 2 «ал-Бакъара», аят 20). Маънасы: «Гъар не затгъа да Аллагъны гючю чатадыр».

²² Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 11 «Йуд», аят 107). Маънасы: «Оьзю гъар суйген затны этеген».

²³ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 58 «ал-Муджадила», аят 1). Маънасы: «Шо къатынгиши оьзюню эри булан эришгенлиги гъакъында сагъа айтгъанын ва кант этгенин Аллагъ эшитген чи».

²⁴ Сыйлы Къуранны бир-нече еринде эсгерилеген сьезлер (сура 2 «ал-Бакъара», аят 265; сура 3 «ал-Йимран», аят 156; сура 7 «ал-Аъраф», аят 129). Маънасы: «Сиз этеген гъар затны Аллагъ гьредир».

²⁵ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 96 «ал-Алакъ», аят 14). Маънасы: «Аллагъ гьрегенини о билмеймикен?»

²⁶ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 4 «ан-Нисаъ», аят 164). Маънасы: «Ва Аллагъ Муса булан сьейлеген».

²⁷ Сифатун маънавийа – «сифатун маъани» деп (къара: 18-нчи баянлыкълар) гъар ким оьз гъакъылына гьере арагъа чыгъагъан абстракт (барлыкълар айры къаралагъан) пикирлешивню натижасы.

²⁸ Сыйлы Къуръандагъы сьезлер (сура 42 «аш-Шура», аят 11). Маънасы: «Оьгъар тенг гелеген гъеч бир зат да екъдур, Ол – Эшитегендик ва Гьрегендик».

²⁹ Зиддери – зытлары, къаршы англамдагъылары, къаршы маънадагъылары.

³⁰ Мугъажир болуп – гьчюп гетип.

³¹ Анда – онда, шонда.

³² Арапланы къурайыш деген тухумундан чыкъгъан.

³³ Юзю – бет келпети, сыпаты.

³⁴ Пайхамбар (арап сьез) – пайхаммар.

³⁵ Насх эте – гючюн тайдыра, буза, гери ура.

³⁶ Ла илагъи иллаллагу Мугъаммад ан расулуллагу – «Бир Аллагъдан оьзге дагъы тенгир екъдур, Мугъаммад да – Ону элчи пайхаммарыдыр» деген сьезлер.

³⁷ Хатамы – лап артдагъысы, инг сонгундагъы, тамамлайгъаны.

³⁸ Мугъаммад сизин эркеклеригизден бирисини де атасы болмагъан, тек о – Аллагъны элчиси, пайхаммарланы инг ахырынчысыдыр.

³⁹ Аятлар – Сыйлы Къуръан китапны текстиндеги жумлаланы гьсекле-ри.

⁴⁰ Къуръан гъАзим – Улуу Къуръан.

⁴¹ Камалатун инсанийя (арап сьезлер) – инсанланы инг де оьр даражадагъысы, оьр камилликдегиси.

⁴² Уламагълар – билимли адамлар; дин алимлер.

⁴³ Уммийю (арап сьез) – охувну-язывну билмейген.

⁴⁴ Гъарп языв – гъарпланы къоллайгъан языв.

⁴⁵ Ва маъа залика (арап сьезлер) – ва амма, муну булан бирче.

⁴⁶ Камалат (арап сьез) – камиллик, бютюнлюк, оьр даражагъа етишгенлик.

Гъазирлеген Гъасан Оразаев

– Къан берип, донор болмагъа яраймы?

– Башгъа биревге савлугъун сакъламакъ, аврувгъа яда озге гъажатлыгъа къан бермек гери урулмай. Амма къан берелген гишини оз савлугъуна шолайлыкъдан зарал болмагъа герекмей.

– Мен къатыныма бек гъалек гъалда айрылыв сёзлени айтгъан эдим. Бизин айрылыву буз тюзю?

– Есибиз Аллагъ учун яратылгъан ишлерден айрылыв – лап суймейген ишлерден. Шо саялы эришивлюклерден ва айрылывлардан сакъланмакъ учун, гъарким бу масаланы терен билмеге ва ахтармагъа тийишли. Берилген сорагъа жавап бере туруп, алимлер барысы да бир йимик токъташдыргъан кюйде, ачувлу ва гъалек гъалда берилген айрылывну толу гючю бар, демек айрылыв санала, деп айтабыз.

– Бусурман гишиге гюзгюге къарамагъа, аривлук болдурмагъа яраймы, къыйышамы?

– Бусурман адам не заманда да ариг гёрюнюшлю ва таза болмагъа тарыкълы. Ол Ислам динге айлана якъдагъыланы янгыз сёзлери булан тююл, оз гёрюнюшю булан да чакъырмагъа герекли. Бусурман гишиге маймундан бираз къолай гёрюнсем таман, деген ой къыйышывлу тююл. Биз исбайы гёрюнюшлю, бай болмаса да, таза ва онгайлы опуракъ юрютмеге, бет келпетибиз де эрши болмас учун, гъаракат, къарав болдурмагъа герекбиз. Гюзгюню гъакъында айтсакъ, Мугъаммат бин Саад етишдирген кюйде, Пайхаммарыбыз ﷺ сапар чыгъагъанда таракъ да, гюзгю де ала болгъан.

– Межитни абазарында болуп, къамат эшитгенде мен намазгъа чаба эдим. Бир гезик мени токътатып, намазгъа чапмагъа тарыкъ тююл, алгъасамай, яв юрюп бармагъа тийишли деди. Шо тюзю?

– Жамият намазгъа чапмагъа тюшмес учун, бола туруп межитге эрте гелип, ону ичинде къамат болгъанча къараса яхшы. Амма гечигип къалсагъыз да, къамат чакъырмагъа башласа да, чапмагъыз. Жамият намазгъа етишмесегиз де чапмагъыз, неге тююл шо гезикде де жамият булан намаз къылгъандай шабагъат алажакъсыз, Аллагъ буюрса. Пайхаммар ﷺ булай айтгъан: «Толу кюйде намаз жувунуп, сонг намаз къылмагъа баргъан гиши ва жамият къылып битгенин гёрсе, Есибиз Аллагъ огъар жамият къылгъанлагъа йимик шабагъат язажакъ. Ол геч къалгъаны шабагъатны даражасын кемитмей». Аллагъны Элчиси ﷺ айтгъан булай сёзлер де бар: «Намаз чакъырагъан къаматны охуйгъанда алгъасамагъыз, парахат барыгъыз ва етишсегиз, къылыгъыз шону (имамны артына тюшюп), етишмегени гизни буса, къошугъуз (демек имамдан сонг)». Амма биз жума намазгъа гечиге бусакъ, бола туруп алгъасамагъа тарыкъбыз ва имам салам бергенче етишмеге къасткъылма тарыкъбыз. Олай да къамат охуйгъан гиши де намазгъа алгъасамагъа тарыкъ, неге тююл ол гечиксе, адамлар жамиятсыз къалажакъ.

– Мен яшайгъан юртда межит ёкъ. Шагъаргъа 20 чакъырым ёл бар. Жума намазгъа мен шагъаргъа бармагъа борчлуманмы?

– Эгер сиз яшайгъан юртда межит ёкъ буса ва хоншудагъы межит бар ерден намаз чакъырыв эшитиле буса, шонда жумагъа бармагъа борч санала.

– Эри къатынына гъар эки сёзюнден сонг «Гет», – деп айта буса, оланы гебини бузуламы?

– Айырылмакъ учун уьч керен хас (талак – айыраман) сёзю айтмагъа тарыкъ бола, дагъы ёгъесе айырылыв болмай. Амма масхара гъисапда яда къоркъутмакъ учун шо сёзю къоллама ярамай, эгер къолласа тавак бола.

– Мен бир гезик маршрут-кадан чыгъагъанда бармагъым булан биревге тийип гетдим, тек шо эргиши эдими яда къатынгиши эдими тутдуруп айтмагъа болмайман. Шолайлыкъ булан мени намазым бузуламы?

– Эгер эргиши кимесе бирев тийген буса, тек шо къатынгишими, эргишими деп шеклене буса, мекенли билмей буса, ону намазы бузулмай. Олай да эргиши къатынгишини тийген ери гёнмю яда тюкмю деп шеклене буса да, намазы бузулмай. Махрамгъа яда тююлге тийгенменми деп шеклик бар буса да, намаз бузулмай.

– Ораза тутмагъа не йылдан борч бола?

– Оразаны намаз къылмагъа борч болгъан вакъти гелген заманда башлана, яни гъакъылбалыкъ болгъандан берли. Уланъяшлар учун шо вакъти орта гъисапда 14,5 йылдан, къызыяшлагъа буса – 12,5 йылдан башлана. Амма ата-ана авлетлерин намаз, ораза йимик ибадатланы бола туруп эргерек уйретмеге башласа, яхшы. 7 йыл битгенде яшлагъа намазны, оразаны гъакъында айтмагъа, билдирмеге ва нечик этмеге герекни англатмагъа ариг болур. 10 йылдан шоланы этмеге башласа яхшы. Гъакъылбалыкъ чагъына етишгенде буса, шолар борч.

– Къайнамам сув яравун сакълап болмай. Ол намаз нечик къылмагъа герек дагъы?

– Шолай авруву булангъы адам авратын яхшы кюйде байлап, бегетип (нечик де опурагъы батмайгъан кюйню болдуруп) намаз къылмагъа герек, намазын къоймагъа ярамай. Аврувундан сав болса, шо кепде къылынган намазланы телеп къыла, аврувдан сав болмай буса, гюнагъ ёкъ.

**Аявлу охувчулар,
"Мобильный байлав-
лукъ" деген рубрика-
бызгъа SMS-лер геле.
Тюпде шоланы бере-
биз. Шолагъа сиз де
язмагъа боласыз.
Бизин номерибиз:
8928-800-01-97**

– Эгер къатынгиши Ислам дин талап этеген затланы кюте буса (намаз къыла, ораза тута), тек явлукъ байламай юрюсе, огъар герти бусурман гиши деп айтмагъа ярармы? Эгер явлукъ байламагъа огъар гери урула буса, нечик болур?

– Къатынгиши Ислам дин талап этеген кюйде намаз къылагъан, ораза тутагъан саялы шабагъатланажагъы ачыкъ. Амма, озге бусурман тиштайпалар йимик, явлукъ байламайгъан саялы, олайлагъа жаза болажагъы да герти. Тыш гёрюнюшюне къарап, биз ол адамны иманы бармы-ёкъму деп айтмагъа болмайбыз. Неге тююл, юреги булан Ислам динни бары да талапларын къабул эте буса, тек иманны осаллыгъындан шоланы кютемей къоягъанлагъа имансыз деп айтмагъа ярамас.

Намаз, ораза, озге бары да ибадатыбызны биз озюбюз учун, Къыямат гюн жазадан сакъланмакъ ва Аллагъны разилигин къазанмакъ учун этебиз.

Рузнама

Апрель

Гюн лер	Эртенги	Гюн тувув	Тюп	Экинни яссы	Ахшам	Яссы
1	03:53	05:31	11:56	15:29	18:17	19:47
2	03:51	05:29	11:55	15:30	18:18	19:48
4	03:47	05:25	11:55	15:31	18:21	19:51
6	03:43	05:22	11:54	15:32	18:23	19:53
8	03:39	05:18	11:53	15:33	18:25	19:55
10	03:35	05:15	11:53	15:34	18:28	19:58
12	03:31	05:12	11:52	15:34	18:30	20:00
14	03:27	05:08	11:52	15:35	18:32	20:02
16	03:23	05:05	11:51	15:36	18:34	20:04
18	03:18	05:02	11:51	15:37	18:37	20:07
20	03:14	04:59	11:51	15:38	18:39	20:09
22	03:10	04:56	11:50	15:39	18:41	20:11
24	03:06	04:52	11:50	15:39	18:44	20:14
26	03:02	04:49	11:49	15:40	18:46	20:16
28	02:58	04:47	11:49	15:41	18:48	20:18
30	02:54	04:44	11:49	15:42	18:51	20:21